נח

א. עה"פ [1] "צהר תעשה לתבה", מפרש רש"י: "צהר — י"א חלון וי"א אבן טובה המאירה להם".

בפשטות כוונת רש"י היא — ש־מפרש [2] "צהר" כמו "צהריים" [3], אור. ופי' הכתוב הוא, שהקב"ה ציווה לנח לעשות דבר שע"י יהי' אור בהתיבה, ומביא רש"י ב' פירושים מה הי': "י"א חלון" — שעל ידו יכנס אור בהתיבה, ולכן נקרא החלון כאן בשם "צהר"; "וי"א אבן טובה (ולמה נק־ראת כאן "צהר"? מוסיף רש"י) המ־אירה להם".

וצלה"ב:

א) בקרא כתיב "צהר", בלשון יחיד (ועד"ז פרש"י [4] בל' יחיד: "חלון",

1) פרשתנו ו, טז.

2) וכ"פ בראב"ע, רד"ק ועוד.

3) ראה פרש"י: פנחס כו, יב. מקץ מג, טז. וע"ד "זוהר". וראה ת"א.

4) ובפרט שרש"י משנה* מלשון הגמ' (סנה' קח, ב. ירושלמי מסחים פ"א ה"א (לפי' הפ"מ שם שזה הי' ה"צהר")): אבנים טו־בות ומרגליות. ובב"ר פרשתנו (לא, יא): מרגליות.

בראב"ע כאן: וי"א כי רבים היו וה־כתוב אחז דרך קצרה. וראה גם בתו"ת כאן: דבאמת היו חלונות הרבה, והפי' חלון — מין חלון כמו ויהי לי שור וחמור (ר"ם וישלח).

אבל [נוסף לזה, שא"כ הו"ל לרש"י לכתוב

*) ומה שרש"י כותב "אבן טובה" ולא "מרגלית" (ראה יל"ש כאן: אבן א' של מרגלית וכו') — כי ע"ד הרגיל מרגלית (שפירושה (גם) פנינים — אלא שלפעמים פירושה אבן טובה (ראה ערוך השלם מע־רכת מרגל)) אינה דבר המאיר, משא"כ אב־נים טובות יש מהן מינים שמאירים.

"אבן טובה") — ואיך הספיק האור שנכנס ע"י חלון אחד או אבן טובה אחת — לכל התיבה, שהי' שלש מאות אמה ארכה, חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה [5]?!

ב) וביותר יקשה: כתוב "קנים תעשה את התבה" [6] ופרש"י: "מדורים מדורים לכל בהמה וחי'" ו"תחתיים שניים ושלישים". וא"כ, אפילו אם נדחוק אשר החלון שעשה נח הי' גדול ביותר, מכל מקום, איך יתכן שחלון אחד [7] יאיר "מדורים מדורים וכו'"?

ג) ידוע, שרש"י מפרש ב' פירו־שים בענין אחד באם כל אחד מהפי־רושים לבדו אין בו כדי ליישב הכתוב לפי פשוטו בכל הפרטים; ומה שקשה לפי' האחד, אין להקשות לפי' השני; והפי' הראשון הוא הקרוב יותר לפשו־טו של מקרא. ועפ"ז בנדו"ד: מה

חלונות (בל' רבים), ולא לסמוך על מה שמפרש לקמן בפ' וישלח שם, הרי] מזה שרש"י משנה מלשון הש"ס וכו' וכ' "אבן טובה" בל' יחיד, מוכח שמפרש תיבת "צהר" בל' יחיד.

5) שם, טו.

6) שם יד. שם טז.

7) בנוגע ל"אבן טובה" י"ל (ע"ד ה־פשט*) שהיו מוליכים עמהם ה"אבן טובה" לכל מדור וכו' (ראה לקמן ס"ג). אבל דוחק גדול לומר שזה הי' כל האור שהי' בכל התיבה. ועוד: הרי גם בניו עזרו אותו ליתן מזונות להבהמות וכו', ואיך הי' אור לכולם בב"א?

*) משא"כ בסנהדרין (שם): קבע בת וכו'.

הם הקושיים בשני פירושים אלו שבש־בילם הוזקק רש"י להביא שניהם[9]? ובמה קרוב יותר הפי' הראשון לפשו־טו של מקרא מהפי' השני?

ד) עפ"י הכלל האמור (דבכל אחד מפירושיו מיישב רש"י מה שקשה לפי־רוש השני) מובן, דכאשר יש קושיא לשני הפירושים, ויש פירוש שלישי המיישב קושיא זו, יביא רש"י גם את הפירוש השלישי [אף אם גם בפי' זה ישנו דבר הקשה — ועוד קשה יותר מהקושיים שבב' פירושים הראשונים, שלכן יבוא פי' זה ברש"י כפירוש שלישי][10].

ועפ"ז בנדו"ד: כיון שלב' הפירושים קשה כנ"ל, דאיך האירו חלון א' ואבן טובה א' את כל התיבה — מדוע לא פרש"י (כפירוש החזקוני ד)"צהר" מ־לשון "יצהר" — שמן; וכוונת הכתוב היא, שנח יביא שמן לתיבה, בכדי שיוכל להדליק בה נרות להאירה[11]?

ואף את"ל שדוחק לפרש "צהר" מל־שון "יצהר"; וגם קשה לשון הכתוב "צהר תעשה לתבה" — אבל לאידך, הרי דוקא לפירוש זה תתיישב התמי' האמורה. ועכ"פ, הו"ל לרש"י להביאו כפירוש שלישי?

ב. לקמן עה"פ[12] "ויום ולילה לא ישבותו" פרש"י: "מכלל ששבתו כל ימות המבול שלא שמשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה". ועפ"ז תמוה ביותר — כמו שהקשה הרא"ם[13], "מה תועלת חלון התיבה אם לא הי' אור בכל יום מימי המבול?!"

והנה, מפרשי רש"י[14] תירצו, דכ־וונת "לא שמשו המזלות" היא לתנו־עת הגלגלים, היינו שכל ימות המבול נתבטל היקפם וסיבובם, אבל הי' קצת אור בעולם.

אולם כבר נתבאר כמ"פ שרש"י כתב פירושו בסגנון ברור, באופן שגם בן חמש (למקרא) לא יטעה בכוונתו. ובנדו"ד: פירוש הפשוט של דבריו "מכלל ששבתו . . . שלא שמשו המז־לות" הוא, שלא עשו שימושם ותפקי־דם — "להאיר על הארץ"[14], ולא רק שנתבטלה תנועת הגלגלים.

לכאורה יש מקום לתרץ קושיית הרא"ם, ולפרש שכוונת רש"י (ע"ד

---

8) בראב"ם וגו"א ולבוש האורה כאן ש־למ"ד "חלון" קשה למה לא כתב חלון וכמ"ש (פרשתנו ח, ו) "ויפתח נח את חלון התבה"

— אבל ע"ד הפשט אי"ז קושיא, דהציווי הי' רק בנוגע לאור, (ולא להכנסת אויר, חפצים וכיו"ב) ולכן נאמר "צהר" המורה על אור (וראה גו"א ודברי דוד כאן). אלא שלאחרי שכבר נעשה לצהר (ראה פרש"י שם) נשתמש בו גם לענין אחר — שילוח העורב — שהרי הי' בדרך ממילא — "חלון".

9) לדוגמא: פרש"י מקץ מא, מג ד"ה אברך (נתבאר באריכות לקו"ש ח"ה ע' 204 ואילך. וראה גם בלקו"ש שם ע' 41, 259).

10) ולכאו' דוחק לומר (כבלבוש האורה כאן) דכיון "שתרד התיבה ותעלה בעת שטי־פת המים" יטה השמן ויכבה האור (ועד"ז — שעוה או שמן קרוש "לפעמים יכבה פתאום"). וראה פי' הרד"ק שבהערה 22.

11) פרשתנו ח, כב.

12) שם. וראה גם בחזקוני וטור הארוך כאן.

בטור הארוך תירץ דלמ"ד חלון "הוצ־רך לחלון לכמה דברים וכן מצינו לבסוף שהוצרך לו בשליחות העורב כו'" — אבל לכאו' מזה שהציווי הי' "צהר תעשה" מוכח שבעיקר הי' בשביל אור (ראה לקמן ס"ג).

13) שפ"ח ומשכיל לדוד שם.

14) בראשית א, טו.

הפשט[15]) במ"ש "(ששבתו) כל ימות המבול", היא רק להמ' יום שהי' המבול וכמש"נ[16] "ויהי המבול ארבעים יום על הארץ"[17];

ולאחרי מ' יום אלו, כבר שמשו המזלות והיתה תועלת בהחלון שנעשה ל"צהר" — להאיר את התיבה[18].

אבל עדיין נשארה התמי': להיש אומרים ד"צהר" הוא "חלון" — מה האיר את התיבה במשך כל המ' ימים שלא שמשו המזלות[19]?!

15) משא"כ ע"ד הדרש — ראה ירושלמי פסחים (שם): "לא שמשו המזלות בשנת המבול". וכן בב"ר (פרשתנו לד, יא. וש"נ): "לא שמשו כו' י"ב חודש", ולהעיר מפי' הרד"ק פרשתנו ח, כב.

16) פרשתנו ז, יז.

17) או עד לאחר ק"נ יום שאז (ח, ב): ויסכרו . . ארובות השמים ויכלא הגשם מן השמים — היינו שכל התלוי בהשמים (שהמזלות בכללם) — חזרו לסדרם.

18) ראה מדרש אגדה (באבער) כאן.

וע"פ המבואר בפנים יתורצו שאר קושיות הרא"ם — שכולם מהפסוקים שלאחרי מ' ימי המבול, עי"ש.

19) בפני משה לירושלמי פסחים (שם) כי' דהמ"ד שהי' אבן טובה ס"ל כהמ"ד שלא שמשו המזלות. ומשמע, דהמ"ד דס"ל "חלון" ס"ל כהמ"ד שלא שבתו המזלות בימי המבול.

אבל אא"ל שמה שפרש"י "לא שמשו המזלות" הוא רק לפי פירושו "אבן טובה" (כמו שמצינו כמ"פ שרש"י מפרש פסוק רק לפי א' מפירושיו במקום אחר), אבל להמ"ד "חלון" שמשו המזלות גם בימי המבול

— כי [נוסף לזה, שהמ' יום שירדו הגשמים לא פתח נח החלון מפני הגשמים, כמובן (ראה מדרש אגדה (באבער) כאן *), הרי]

*) אלא ששם איתא שמשום זה היו שניהם (חלון ואבן טובה) בהתיבה (וכ"ה בחזקוני כאן), משא"כ בפרש"י שמפורש שהן ב' דיעות.

ג. והביאור בכ"ז:

בציווי הקב"ה לנח על עשיית התיבה, לא נאמרו כל פרטי הענינים שהיו בעשייתה. לדוגמא: מפורש בקרא[20] "ויסר נח את מכסה התבה", ולא מצינו שהקב"ה יצווה את נח לעשות המכסה. כן להפי' צוהר אבן טובה — לא מצינו שנצטווה לעשות החלון שנזכר אח"כ. וכן לא מצינו שהקב"ה יצווה את נח לעשות פתח לתיבה (רק ציווהו על מקום הפתח — "ופתח התבה בצדה תשים").

והטעם: בפשוטו של מקרא מובן, שכאשר ציווה הקב"ה לנח לעשות התיבה, לא הי' צורך לצוותו על כל הפרטים המוכרחים להיות בבנינה, כי מובנים הם מעצמם; ורק פרטים אלו שנח לא הי' יודע מעצמו, ציווהו הקב"ה עליהם.

ולכן לא הי' צורך לצוותו על מכסה התיבה ופתח התיבה[21] וכו', שהרי פשוט שמהענינים העיקריים בבנין התיבה הם המכסה והפתח וכו'.

ועפ"ז מובן גם בנוגע להאיר את התיבה, שבעצם לא הוזקק נח לציווי מפורש מהקב"ה ע"ז, כי פשוט שצריך לעשות דבר שיאיר את התיבה. ובפרט שבתיבה הי' "כל החי' למינה וכל בהמה וגו'", שמזונותיהם היו מוטלים

כלל הנ"ל מתאים רק במקום שרק לפי א' מפירושיו יש צורך לפרש הכתוב, ולפי רוש הב' מלכתחילה אין צורך לפרש הכתוב, ולכן מפרש רש"י הכתוב רק לה"פירוש שהכתוב צריך פירוש; משא"כ בנדו"ד שפשטות משמעות הכתוב ("עוד כל ימי הארץ וגו' ויום ולילה לא ישבותו") מוכיחה שהמזלות שבתו בימי המבול.

20) פרשתנו ח, יג.

21) משא"כ בנוגע מקום הפתח — ראה רא"ם וגו"א כאן.

על נח, ועוד שכאו"א הי' במדור בפ"ע, כנ"ל — ובודאי הכין נח מעצמו גרות ושמן וכדומה להאיר את התיבה, גם בלי ציווי הקב"ה ע"ז [22].

אלא שעפ"ז מתעוררת השאלה: מדוע ציווה הקב"ה את נח "צהר תעשה לתבה" — הרי בלא"ה בודאי הי' נח מכין במה להאיר את התיבה?

ובהכרח לומר, שיש בזה ציווי מיוחד — היינו, שהקב"ה ציווה אותו לעשות "צהר" (— ענין של "אור") נוסף להאור שהכין מדעתו — בכדי להוסיף אור בתיבה.

וב"צהר" נוסף זה מפרש רש"י ב' פירושים: "י"א חלון" — שע"י החלון [23] הי' אור נוסף בהתיבה (אחרי המ' יום שלא שמשו המזלות); ואף שע"י חלון א' לא נתוסף הרבה אור בהתיבה — הרי שימש החלון גם שמושים אחרים [24] (כגון להכניס ולהוציא, לאוויר וכיו"ב).

אלא שפירוש זה אינו מרווח כל כך, כי מזה ששינה הכתוב מלשון הרגיל (— "חלון") וכתב "צהר", בהכרח לומר שתפקידו העיקרי בתיבה הי' בשביל (תוספת) אור [25]. והרי: א) חלון אחד אינו יכול להאיר רק חלק קטן של התיבה (כנ"ל ס"א), ב) לא נכנס אור בהתיבה ע"י החלון עד לאחרי מ' ימי המבול (כנ"ל ס"ב) [26].

ולכן מביא רש"י עוד פירוש: "וי"א אבן טובה המאירה להם" — שלפירוש זה, הרי יכולים להוליך את ה"צהר" (האבן טובה) לכל חלקי התיבה, להאיר בעת הצורך; וגם הי' משמש כ"צהר" כל הזמן שהיו בהתיבה.

אלא שפירוש זה (אבן טובה) אינו מתיישב בלשון הכתוב "צהר תעשה לתיבה", והול"ל "צהר תכניס לתיבה" וכיו"ב [27]. וגם: מדוע יצווה הקב"ה לעשות דבר בלתי רגיל לגמרי — להכין אבן טובה — בשביל תוספות אור בהתיבה?

ומכיון שפירוש זה אינו מתיישב

---

22) ראה בפי' הרד"ק כאן. ולקמן ז, כד.

23) כי למ"ד "חלון" *, הרי — לולי ציוי הקב"ה — אולי לא הי' נח עושה חלון(ות) להאיר את התיבה, כיון שבלא"ה הוצרך להכין גרות וכיו"ב להאיר את התיבה בלילה וכשהי' החלון סגור. ועשיית חלון מחלישה הגת התיבה מהמים (ראה פרש"י ד"ה בצדה תשים).

24) ראה טור הארוך שבהערה 12. שפ"ח ודברי דוד כאן. גו"א פרשתנו ח, ו.

25) וכמו שפרש"י עה"פ (פרשתנו שם) "ויפתח נח את חלון התיבה אשר עשה": "לצהר".

26) ולפי המדרש אגדה שבהערה 19 לא שימש החלון כלום המ' יום שירד הגשם.

27) כבלבוש האורה כאן.

---

*) משא"כ להמ"ד "אבן טובה", הרי ממש"נ (פרשתנו ח, ו) "ויפתח נח את חלון התיבה" מוכח שעשה נח חלון מדעת עצמו.

ועפ"ז יש לתרץ קושיית הרא"ם על מה שפרש"י (שם) "את חלון התבה אשר עשה — לצהר כו" — דמזה שנקט הלשון "צהר", מוכח שכוונתו למ"ש בקרא "צהר תעשה לתבה", וכהמ"ד "חלון" — והרי לעיל "פירש אותו כמסופק י"א חלון וי"א אבן טובה" (וראה גם בגו"א שם).

— כי להמ"ד "אבן טובה" הרי מובן מעצמו מה שהפסוק מוסיף תיבות "(חלון התבה אשר עשה" — כיון שעשאו נח על דעת עצמו, ולכן לפירוש "אבן טובה" אין הכתוב צריך פירוש (ראה לעיל הערה 19);

משא"כ להמ"ד "חלון" הרי תיבות "אשר עשה" מיותרות, ולכן הוצרך רש"י לפרש שנכתבו בכדי שלא לטעות שהכוונה על הפתח (ראה בגו"א שם).

בלשון הכתוב, לכן מביאו רש"י רק כפירוש שני, והראשון הוא פירוש העיקרי.

ועוד י"ל בזה (ועיקר) ובהקדם: מדובר כמה פעמים שרש"י בפירושו מיישב כל דבר הקשה ע"פ פשוטו של מקרא — ולכאורה בנדו"ד קושיא גדולה בלי תירוץ בפרש"י: כל הפרטים בציווי התיבה פרש"י טעם כאו"א, ומקדים "ולמה" (היינו — שצ"ל טעם) — ומהו הטעם ד"צהר"? ואי משום שילוח העורב כו' — ה"ה יכול לשלחו דרך הפתח.

ולכן פרש"י "חלון" — כיון דמעצמו לא הי' נח עושה חלון, שהרי נאמר לו "והנני משחיתם גו'" דמסתבר דנאמרו לו פרטי העונש כולל שלא שמשו המזלות,

אבל בנוגע לפועל "הורידן ברחמים אם יחזרו יהיו גשמי ברכה"[28] לכן גם נצטווה לעשות חלון,

משא"כ להפי' "אבן טובה" — ש"צ"ע טעם הציווי.

ד. מ"יינה של תורה" שבפרש"י זה:

ההפרש בין האור שנכנס ע"י חלון להאור שע"י אבן טובה הוא: "אור החלון הוא אור הבא מבחוץ, ואור אבן טובה מאיר מבפנים היינו מעצמותו ומהותו"[29].

וב' ענינים אלו, הם שני אופנים בעבודת ה': תכלית העבודה דתומ"צ היא לעשות "צהר" לתיבה — להכניס ולגלות אור אלקי בעולם; וזה יכול להיות בב' אופנים:

הדרך הראשונה היא לעשות "חלון". והיינו, כי באמת ישנו אור האלקות בעולם, וכידוע[30] שהבעלי עסקים יכולים לראות השגח"פ בעניני העולם שלהם, ועוד יותר מאלו הנמצאים כל ימיהם בד' אמות של תורה ותפלה. אלא שבכדי להגיע לזה, צריכים להסיר ההעלם והסתר שישנו על האור האלקי — להסיר את לבוש "הטבע", שהוא הסתר על אלקותו ית' שלמעלה מהטבע. וזוהי מדריגה הראשונה בעבודת האדם, לעשות "חלון" בהמחיצה וההסתר ד"טבע", שיאיר בעולם אור האלקי של מעלה מהטבע.

ואחר שכבר נעשה ה"חלון" במחיצה של "הטבע", שמאיר בעולם האור של מעלה מהטבע, הר"ז נתינת כח להאדם, להתעלות ולהגיע למדריגה ואופן נעלה יותר בעבודת ה': "וי"א — אלו שכבר עשו החלון — אבן טובה המאירה להם" — היינו לא רק שמסירים ההעלם והסתר דלבושי הטבע, אלא שמהפכים הטבע עד שנעשה הוא עצמו ענין של אור וגילוי[31] — "אבן (עצמה — נעשית אבן) טובה[32] המאירה להם".

(משיחת ש"פ נח, תשל"א)

---

28) פרש"י ז, יב.

29) ד"ה צהר תעשה לתבה תש"ב.

30) היום יום ז' תשרי (ע' צג).

31) וע"ד ב' האופנים בבירור ה"חשך": הסרת החשך שלא יסתיר על האור, או שהחשך עצמו נהפך לאור (ראה בארוכה ד"ה צהר תעשה לתבה תרצ"ה).

32) שזהו היוקר (לקו"ת נשא כג, ג. ראה כו, ב. ועוד). ולהעיר מהפי' ב"מעשים טובים" (תו"א מג"א בתחלתו).